

บทนำ

ปลากะพงขาว (*Lates calcarifer*) เป็นปลาน้ำกร่อยเศรษฐกิจของประเทศไทยที่มีการเลี้ยงกันมากในปัจจุบัน เนื่องจากเป็นที่ต้องการของตลาด ปัจจุบันการเลี้ยงปลากะพงขาวมีทั้งการเลี้ยงในบ่อและในกระชัง แต่ผลผลิตส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.94) ได้จากการเลี้ยงในกระชัง ที่เหลืออีกร้อยละ 24.06 ได้จากการเลี้ยงในบ่อคิน (กรมประมง, 2540) แหล่งที่เลี้ยงปลากะพงขาวในบ่อที่สำคัญอยู่ที่ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ฉะเชิงเทรา สมุทรสงคราม สตูล กระบี่ สุราษฎร์ธานี ตรัง ประจวบคีรีขันธ์ และระนอง ตามลำดับ (กรมประมง, 2540) โดยจะเลี้ยงกันในบริเวณชายฝั่งทะเลที่ไม่มีกัลปังหัดดินถม บริเวณทะเลสาบ ลำคลองใหญ่ๆ หรือคลองซอยที่มีน้ำทะเลท่วมถึง เกษตรกรรายย่อยนิยมเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังเนื่องจากเป็นที่ต้องการของผู้ซื้อและผู้บริโภคมากกว่าการเลี้ยงในบ่อคิน เนื่องจากปลากะพงขาวเป็นปลาที่มีรสชาติดีและมีราคาค่อนข้างสูง เป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลางขึ้นไป จึงได้มีผลิตเพื่อบริโภคในประเทศส่วนหนึ่งและส่งออกอีกส่วนหนึ่ง โดยส่วนใหญ่จะส่งออกปลากะพงขาวที่เลี้ยงทั้งในรูปของปลามีชีวิต ปลาสดแช่เย็น และแช่แข็งไปยังประเทศใกล้เคียง เช่น ประเทศมาเลเซีย สิงคโปร์ ฮองกง ไต้หวัน เป็นต้น

ประเทศไทยสามารถผลิตปลากะพงขาวได้ในอัตราที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ในแต่ละปี จากปี พ.ศ.2534 มีปริมาณ 1,650 ตันและเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปี พ.ศ.2540 มีปริมาณ 4,090 ตัน ซึ่งผลผลิตในปี พ.ศ.2540 นี้จะแบ่งเป็นผลผลิตจากกระชัง 3,106 ตัน และผลผลิตจากบ่อคิน 984 ตัน ซึ่งผลผลิตที่ได้นี้จะมาจาก 2 แหล่งคือ ธรรมชาติและการเพาะเลี้ยง

การจับจากธรรมชาติ สำหรับประเทศไทย การจับปลากะพงขาวจากธรรมชาติมีปริมาณลดลงเรื่อยๆ ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 14.38 ต่อปี ในช่วงปี พ.ศ.2532 สาเหตุสำคัญที่ทำให้การจับปลากะพงขาวในธรรมชาติลดลง เนื่องจากความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางทะเล อันเป็นผลจากการจับสัตว์น้ำเกินศักยภาพการผลิตและการเกิดภาวะมลพิษในแหล่งน้ำ รวมทั้งการทำลายทรัพยากรป่าชายเลนอันเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำวัยอ่อน และเป็นแหล่งอาหารให้กับสัตว์น้ำทะเลรวมทั้งปลากะพงด้วย

การเพาะเลี้ยงในช่วงปี พ.ศ.2534 - 2540 ผลผลิตปลากะพงขาวจากการเพาะเลี้ยงได้เพิ่มขึ้น ส่วนพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน สืบเนื่องจากปี พ.ศ.2534 มีจำนวนพื้นที่ 352 ไร่ และได้ขยายพื้นที่ในการเพาะเลี้ยงก็เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปี พ.ศ.2540 มีพื้นที่ 1,701 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 94.59 ของเนื้อที่เลี้ยงปลากะพงขาวทั้งหมด เป็นเนื้อที่ที่เลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง 92 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 5.41 ของเนื้อที่เลี้ยงปลากะพงทั้งหมด ในปี พ.ศ.2540 นี้ จังหวัดที่มีเนื้อที่เลี้ยงปลากะพงมากที่สุดได้แก่จังหวัดสงขลามีเนื้อที่รวม 69,548 ตารางเมตร รองลงมาคือ จังหวัดปัตตานีมีเนื้อที่รวม 32,204 ตารางเมตร และจังหวัดนราธิวาส มีเนื้อที่รวม 15,440 ตารางเมตร ตามลำดับ ส่วนจำนวนฟาร์มที่เลี้ยงปลากะพงขาวก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน จากปี พ.ศ.2534 มีปริมาณ 1,149 ฟาร์ม จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปี พ.ศ.2540 มี 2,021 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ

60.56 ของจำนวนผู้เลี้ยงปลากะพงในบ่อ 238 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 11.78 ของผู้เลี้ยงปลากะพงทั้งหมด ลดลงจากปี พ.ศ.2539 คิดเป็นร้อยละ 23.23 เป็นผู้เลี้ยงปลากะพงในกระชัง 1,783 ฟาร์ม คิดเป็นร้อยละ 88.22 ของจำนวนผู้เลี้ยงปลากะพงทั้งหมด เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2539 คิดเป็นร้อยละ 19.42 ในปี พ.ศ.2540 จังหวัดที่มีผู้เลี้ยงปลากะพงขาวมากที่สุดคือ จังหวัดสงขลา เป็นจำนวน 642 ฟาร์ม ซึ่งเป็นการเลี้ยงในกระชังทั้งหมด จังหวัดที่เลี้ยงรองมาก็คือ จังหวัดปัตตานี มีจำนวนฟาร์ม 512 ฟาร์ม ซึ่งเป็นการเลี้ยงในกระชังทั้งหมด ส่วนอันดับที่ 3 ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา มี 260 ฟาร์ม และเป็นการเลี้ยงในกระชังทุกฟาร์มเช่นเดียวกัน ส่วนฟาร์มที่เลี้ยงในบ่อดินมากที่สุด อยู่ในจังหวัดชลบุรี ซึ่งมีการเลี้ยงในบ่อดิน 120 ฟาร์ม และเลี้ยงในกระชัง 6 ฟาร์ม

ถึงแม้จะมีการเลี้ยงปลากะพงขาวเพิ่มมากขึ้น แต่เกษตรกรก็ยังประสบปัญหาเกี่ยวกับการจัดการในการเลี้ยงและสุขภาพของปลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคที่เกิดจากเชื้อปรสิต แบคทีเรียและไวรัส ซึ่งก่อให้เกิดการสูญเสียในระบบการเลี้ยงปลากะพงขาวเป็นอย่างมาก โรคที่เกิดจากเชื้อแบคทีเรีย เช่น โรค streptococcosis ซึ่งทำให้ปลา มีอัตราการตายสูงถึง 70 - 80 % ภายใน 3-4 วัน (เขาวนิศย์ และคณะ, 2543)

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว จำเป็นที่จะต้องทำการศึกษาความรุนแรงของโรค, วิธีการป้องกันการเกิดโรคที่มีประสิทธิภาพ เช่น การใช้วัคซีนซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่เกษตรกรหันมาให้ความสนใจมากขึ้น แนวทางการศึกษาดังกล่าว สามารถที่จะใช้ในการป้องกันโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจจะมีการผลิตวัคซีนในทางการค้าต่อไปในอนาคต